

Культура і духовність

УДК 377.8(477.82)(09)"1945/1955"

Ольга Галан

Освітнянське середовище Луцького педучилища в післявоєнні роки

У статті проаналізовано викладацький і студентський склад Луцького педагогічного училища в перше десятиліття після Другої світової війни. Ідеться про видатних волинських освітян, які працювали, навчалися у Луцькому педучилищі в повоєнний період; схарактеризовано навчальний процес Луцького педагогічного коледжу в теперішній період.

Ключові слова: Луцьке педучилище, розвиток освіти в післявоєнні роки, видатні постаті в історії освіти Волині, середні спеціальні навчальні заклади.

Галан Ольга. Образовательная среда Луцкого педучилища в послевоенные годы. В статье анализируется преподавательский и студенческий состав Луцкого педагогического училища в первое десятилетие после Второй мировой войны. Речь идет о выдающихся представителях образования Волыни, которые работали или учились в Луцком педучилище в послевоенный период; характеризуется учебный процесс в Луцком педагогическом колледже в период послевоенного восстановления.

Ключевые слова: Луцкое педучилище, развитие образования в послевоенные годы, выдающиеся представители в истории образования Волыни, средние специальные учебные заведения.

Galan Olga. Educational Environment at The Lutsk Pedagogical College in the Postwar Years. The article tells about teachers and students from Lutsk Pedagogical College in the first decade after the Second World War. We consider education Volyn outstanding names who worked or studied in Lutsk pedagogical school during the renewal of in the postwar and analyzed peculiarities of educational process in Lutsk Pedagogical College during postwar reconstruction.

Keywords: Lutsk pedagogical school, education in the postwar years, prominent figures in the history of Volyn education, vocational education.

Постановка наукової проблеми та її значення. Після звільнення області від окупації відновлюється робота культурно-освітніх закладів. З відновленням економічного потенціалу реалізовувалися заходи щодо навчання в різних освітніх установах. Луцьке педагогічне училище як осередок учительської освіти відновлює свою діяльність у складних матеріальних, суспільно-політичних умовах. Вирішальну роль у становленні цього середнього спеціального педагогічного навчального закладу відіграв викладацько-студентський склад.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Особливості становлення Луцького педучилища в повоєнні десятиріччя не були об'єктом самостійного дослідження. Про викладачів, студентів Луцького педучилища на етапі відновлення роботи після німецької окупації йдеться в періодичних виданнях, окремих джерелах, які стосуються історії коледжу.

До питання повоєнного становлення системи освіти зверталась у своїх роботах низка авторів, зокрема Б. Ярош, М. Кучерепа, О. Завадська [7]. Однак автори обмежуються наведенням кількісних показників розвитку освіти, її матеріально-технічного забезпечення, підготовки й перепідготовки вчительських кадрів. Глибокий аналіз та опис діяльності Луцького педагогічного коледжу відсутній.

Мета та завдання статті – з огляду на стан розроблення цієї проблеми, проаналізувати особливості становлення Луцького педучилища в повоєнний; схарактеризувати освітянське середовище цього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Окупанти закрили на Волині 984 школи, позбавили роботи 4696 учителів, а 185 тис. дітей залишили без навчання [4]. Під час війни було знищено 185 початкових, 104 семирічних, 13 середніх – усього 302 школи. Частково зруйновано 112 початкових, 127 семирічних, 7 середніх – усього 246 шкіл. На кінець 1944/1945 н. р. в області працювало 2145 учителів, із них з вищою освітою – 163, із незакінченою вищою – 158, із середньою педагогічною – 1160, із незакінченою середньою освітою – 664. Для повного забезпечення шкіл краю вчителями на 1945/1946 н. р. потрібно було додатково 1536 педагогів [5].

З квітня 1944 р. Луцька педшкола розпочала відновлювати свою роботу. 23 квітня в газеті «Радянська Волинь» надруковано оголошення, у якому запрошували на навчання студентів, які навчалися у довоєнний період, і випускників сьомих класів неповної середньої школи [11]. З квітня–травня 1944 р. комплектували педагогічний і студентський колектив школи. Для повноцінної роботи

педагогічного навчального закладу не вистачало і викладачів, і студентів. «Всі, хто хотів вчитись приходили до педшколи. Це була сільська молодь. Приходили бідно одягнені, в домотканому одязі, деякі навіть в постолах. У всіх була велика спрага до знань після війни. Одні приходили з документами про освіту, інші – без документів, вірили їм. Підготовка у всіх була дуже слабка. Та це й не дивно. Скільки часу не вчились» – згадує один із перших викладачів Луцької педагогічної школи Лавренюк Афанасій Афанасійович.

Луцька педшкола розпочала роботу з невеликим колективом (семеро осіб). У протоколі засідання педагогічного колективу №1 від 8 трав. 1944 р. розглядали питання правил для студентів, обов'язків учителів, розподілу праці, господарські питання.

Першим директором повоєнного періоду став Михайло Федорович Большого, завучем – Антоніна Олександрівна Голдун. Перший набір студентів 1944 р. – 24 особи, узимку 1945-го – набір 8 осіб на 3-й курс, відбувалися додаткові набори. У першій половині 1944/1945 н. р. в педагогічній школі навчалася 146 студентів, понад 50 із них вибуло.

Після звільнення Волині від окупації всі навчальні заклади мали потребу в педагогічних кадрах. В усіх освітньо-культурних закладах налічувалося лише 163 особи з вищою освітою. Народний комісаріат освіти УРСР прийняв рішення про відкриття заочного відділення на базі Луцької педшколи. Завідувачем заочного відділення було призначено Іллю Ємельяновича Захар'єва. 1 січня 1945 р. на заочному відділенні навчалася 228 студентів.

Народний комісар освіти УРСР П. Г. Тичина видав наказ від 6 грудня 1944 р. про перейменування педагогічних шкіл на педагогічні училища й покращення їх роботи. З 1 січня в усіх документах згадується назва «Луцьке педагогічне училище», учителі педшколи стають викладачами, учні – студентами.

У перші повоєнні роки і студенти, і викладачі мали гостру потребу в усьому, починаючи від шкільного приладдя, підручників, закінчуючи одягом і їжею. Бухгалтерські звіти за 1944/1945 рр. засвідчують низьку зарплату педагогів Луцького педучилища (зарплатня директора – 850 карбованців, викладачів – від 400 до 600 карбованців).

Зі спогадів першої випускниці Луцького педучилища Марії Семенівни Микульської (Салюк): «В нетоплених приміщеннях сиділи одягнені. Одягнені були в гуртожитку і в класах. Бувало прокидалися ми в гуртожитку від холоду, а постіль – в снігу, що потрапляв крізь діряві вікна. В гуртожитку і в класах партами слугували не тільки столи, а й підвіконня. Попри те навчалися і працювали завжди дружньо... Йшли в їдальню, їли разом за великим столом сірий куліш чи суп з металевих мисок. Мусили миритись зі всім, в той час ще йшла війна»[2].

Освітяни мали шефство над військовим госпіталем, студенти будували хлібозавод, стадіон, спортивну школу, електростанцію, працювали на залізниці, озеленювали місто.

У навчальному закладі діяла комсомольська організація, одна з найчисленніших у місті. Першим секретарем був Микола Волох. Однак, незважаючи на потужну радянську ідеологію та пропаганду, у Луцькому педагогічному училищі діяла підпільна організація українських націоналістів. У післявоєнні роки в стінах училища двічі здійснено «диверсії»: уперше під час святкування Нового, 1945 р.; удруге в Шевченківські дні, у березні 1945-го. Органи КДБ арештували 17 осіб, 5 із них вислано до Сибіру. На горищі навчального корпусу знайшли «типографію», друкарське устаткування, листівки антирадянського змісту [11].

Одним із політ'язнів був Євген Хринюк, студент Луцького педагогічного училища, який організував Шевченківський вечір у навчальному закладі, тричі звучала «Розрита могила», заборонена й вилучена радянськими ідеологами з «Кобзаря». 13 березня 1945 р. п'ятьох організаторів каральні органи, затримали проводили жорстокі допити. За участь у національно-визвольній революційній організації Євген Хринюк отримав десять років каторги. Повернувшись в Україну, колишній студент Луцького педучилища став талановитим сценаристом і режисером. Однак зважаючи на минуле, державних премій і визнання Євген Хринюк не отримав [14]. Згадок про талановитого випускника в архівах педучилища немає, життєва позиція та біографія цього патріота, з погляду комуністичної ідеологеми, була недостойною.

У 1946/1947 рр. до освітянського середовища Луцького педучилища долучаються викладачі-фронтвики. За направленням Міністерства просвіти УРСР розпочала роботу в педучилищі учасниця Другої світової війни Катерина Іванівна Ліпницька – викладач мови та літератури, заслужений учитель УРСР, відмінник народної освіти.

Перші повоєнні випускники педучилища відомі не тільки в місті, області, а й у світі. Петро Кашевський – директор Волинського обласного архіву, Олексій Несмянович – учений зі світовим

іменем у галузі космонавтики, Василь Нечипорук – кандидат педагогічних наук, Ганна Козачук – кандидат філологічних наук, Павло Бойчук – заслужений працівник освіти, керівник однієї зі шкіл у Луцькому районі, Ніна Зайкіна – завуч міської школи, Анатолій Баранов – директор Луцького технікуму радянської торгівлі, Євгеній Шугнило – заступник директора Луцького педучилища, Киричук Олександр – доктор педагогічних наук.

Вагомий внесок в історію освіти Волині – постать директора Луцького педучилища 1947–1954 та 1961–1964 рр. Анатолія Петровича Курценка. Народився 1913 р., здобув освіту історика в Київському педінституті імені Максима Горького, з 1939-го служив у Червоній армії. Закінчив війну у званні гвардії майор, нагороджений медалями й орденами. Певний час працював віце-консулом у м. Спліті (Югославія). У педучилищі нагороджений знаком «Відмінник народної освіти УРСР». Як директор Анатолій Куценко працював над зміцненням матеріально-технічної бази навчального закладу, за його керівництва Луцьке педагогічне училище користується заслуженим авторитетом серед середніх спеціальних навчальних закладів області.

З кожним роком у період повоєння збільшується кількість навчальних груп, у педучилищі працює значна кількість викладачів. У 1947–1948 рр. в училищі прийняті на роботу сім викладачів музичних дисциплін, 1948-го до навчального плану введено хоровий і сольний спів. 1949 р. хор Луцького педагогічного училища став лауреатом республіканського конкурсу [12].

З 50-х рр. ХХ ст. у Луцькому педучилищі впродовж 25 років працює Євгенія Аркадіївна Бикова, викладач російської мови та літератури, молода комсомолка, хороший організатор. Є. Бикова багато років керує літературним гуртком, захищає дисертацію, стає кандидатом педагогічних наук, пізніше, 1989 р., – доктором педагогічних наук.

Щоб повною мірою схарактеризувати стан освіти Волині 1945–1955 рр., варто врахувати низку особливостей: високий рівень неграмотності, розрушення соціальної сфери, незадовільна матеріально-технічна база навчальних закладів, брак учительських кадрів, вплив радянської ідеології. Попри всі ці особливості, що гальмували розвиток освіти, 1951 р. 62 педагогів влада назвала такими, що не відповідають високому званню учителя. Серед них – випускники Луцького педагогічного училища, яких звинуватили у зв'язках із націоналістами чи мали шкідливі політичні та релігійні погляди. Схожі тенденції серед педагогів; з області відпущено 1208 вчителів і викладачів через політичні погляди, невідповідну освіту [15].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в області відчувався гострий дефіцит учительських кадрів, педучилище збільшує кількість викладачів і відкриває нові відділення, проводить додаткові набори студентів. У 50-х рр. ХХ ст. функціонують шкільне, дошкільне, заочне відділення.

Освітнє середовище Луцького педагогічного училища в складний період повоєнної відбудови здійснювало відновлення діяльності навчального закладу, попри дефіцит кадрів, неналежну оплату праці, складні матеріальні умови, вплив радянської ідеології. Багато студентів та викладачів увійшло в історію освіти Волині.

Окремі аспекти цієї теми потребують поглиблення й перегляду з урахуванням підходів сьогодення, відмови від стереотипів. Перспектива дослідження – опрацювання архівних фондів Луцького педагогічного коледжу, матеріалів Державного архіву Волинської області.

Джерела та література

1. Алексеева О. Освіта на Волині у 30–50 роки / О. Алексеева // Волинь в Другій світовій війні та перші повоєнні роки : матеріали Наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк : [б. в.], 1995. – С. 78–79.
2. Войтович В. Ф. Історія Луцького педагогічного коледжу / В. Ф. Войтович, Н. Б. Ворон, Н. В. Філюк. – Луцьк : [б. в.], 2009. – 60 с.
3. Волинь радянська (1939–1965 рр.) : зб. док. і матеріалів. – Львів : Каменяр, 1971. – 347 с.
4. Державний архів Волинської області (Далі – ДАВО), ф. Р-59, оп. 4, спр. 2, арк. 30.
5. ДАВО, ф. Р-59, оп. 3, спр. 5, арк. 13, 19.
6. Довідка Волинського обкому КП(б)У про середні спеціальні і вищі навчальні заклади області, лютий–березень 1948 р. : № 231 // Культурне життя в Україні. Західні землі : док. і матеріали. – К., 1995. – Т. 1 : 1939–1953. – С. 542.
7. Завадская О. А. Развитие общеобразовательной школы Украины в период строительства коммунизма (1959–1968) / О. А. Завадская. – Киев : Изд-во Киев. ун-та, 1968. – 265 с.
8. Корнейко А. О. Розвиток освіти на Волині в перше повоєнне десятиріччя / А. О. Корнейко // Волинь в Другій світовій війні та перші повоєнні роки : матеріали Наук. іст.-краєзн. конф. – Луцьк : [б. в.], 1995. – С. 79–80.

9. Корнейко А. О. Статистика розвитку освіти на Волині в перше повоєнне десятиріччя як джерело вивчення історії краю / А. О. Корнейко // Минуле і сучасне Волині : проблеми джерелознавства : тези доп. і повідомл. VII Волин. іст.-краєнав. конф. – Луцьк, 1994. – С. 42.
10. Культурне життя в Україні. Західні землі. Документи і матеріали / ред. кол. : Ю. Ю. Сливка (відп. ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 1995. – Т.1. 1939–1953. – 750 с.
11. Матеріали архіву Луцького педагогічного коледжу.
12. Перші роки педучилища // Радянська Волинь. – 1979. – № 75. – С. 2.
13. Романець Л. М. Матеріально-побутові умови праці повоєнного учительства України // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії // Наук. зап. Рівнен. Держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 12. – Рівне : РДГУ, 2008. – С. 72–76.
14. У політвязня з Луцька знімалися Аліса Фрейндліх, Василь Лановий // Волинь нова. – 2015. – № 26. – С. 13.
15. Янковська О. Соціальна політика радянської держави в містах України в 1945–1953 рр. за свідченнями громадян (на матеріалах НКВС-КДБ УРСР) // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика : зб. ст. – Вип. 9. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2005. – С. 326–324.

удк

91(477).085:338.48

Василь Денисюк

Розвиток готельно-ресторанної інфраструктури в Луцьку в 1914–1920 рр.

У статті висвітлено процес розвитку готельно-ресторанної інфраструктури в Луцьку в 1914–1920 рр. Проаналізовано його основні передумови, фактори, тенденції й особливості цієї галузі інфраструктури. Визначено зміни в цінах на послуги, які надавалися в готелях і ресторанах.

Ключові слова: інфраструктура, готель, ресторан, послуги, ціни, Луцьк, Перша світова війна, офіцери, «сухий закон».

Денисюк Василий. Развитие гостинично-ресторанного инфраструктуры в Луцке в 1914–1920 гг. В статье освещен процесс развития гостинично-ресторанного инфраструктуры в Луцке в 1914–1920 гг. Проанализированы его основные предпосылки, факторы, тенденции и особенности этой отрасли инфраструктуры. Определены изменения в ценах на услуги, предоставляемых в гостиницах и ресторанах.

Ключевые слова: инфраструктура, отель, ресторан, услуги, цены, Луцк, Первая мировая война, офицеры, «сухой закон».

Hotel-restaurant Infrastructure Development in Lutsk in 1914–1920. The article covers the process of hotel-restaurant infrastructure development in Lutsk in 1914–1920. Its main prerequisites, factors and tendencies, as well as peculiarities of this branch of the infrastructure have been analyzed, price changes have been defined on services offered by hotels and restaurants.

Key words: infrastructure, hotel, restaurant, services, prices, World War I, officers, «dry law».

Постановка наукової проблеми та її значення. У контексті розвитку краєзнавства й урбаністики проблеми історії розвитку окремих елементів міської інфраструктури стали особливо популярними останнім часом. Кожне з міст має свою яскраву специфіку в розвитку певних галузей інфраструктури, що визначалася низкою факторів: розміщенням, державною політикою, етнічним різнобарв'ям мешканців населеного пункту, чинниками регіонального характеру і т. д.

Мета статті – дослідити розвиток готельно-ресторанної інфраструктури в Луцьку в 1914–1920 рр., його основні чинники, особливості та закономірності.

Актуальність визначається недостатнім вивченням цієї проблеми й потребою висвітлити тему у зв'язку з динамічним розвитком урбаністичних студій.

1914 р. розпочалася Велика або, як її ще називають, Перша світова війна. Відносно недалеко від Луцька проходив кордон ворогуючих держав, тому місто відразу був захоплений виром боротьби. Ще не пройшовши період Світової війни, воно вступило в період громадянської. 1917 р. Луцьк неодноразово переходив з-під контролю однієї політичної сили до іншої. І тільки 1920 р. польська влада закріпила за собою місто остаточно. У цей час Луцьк постійно був прифронтовим містом. Війська досить часто квартирувалися недалеко або в ньому, а офіцери (іноді навіть генералітет) винаймали квартири чи готельні номери. Іншою нішою в цій сфері були ресторани, відвідувачами яких часто були офіцери, високі та середні посадовці місцевого рівня, підприємці. Крім того, Перша світова й період українських національно-визвольних змагань стали епохою значних міграційних зрушень.